

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเอกลักษณ์ท้องถิ่นด้วยสภาพแวดล้อมอาคารเรียนระดับประถมศึกษาสู่สังคมอาเซียนในเทศบาลเมือง จ.พระนครศรีอยุธยา ได้มีผู้ศึกษาให้คำนิยามและความหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้หลายประการ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมและประมวลข้อมูลจากหนังสือ เอกสารตำรา และบทความต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพการศึกษา

“สภาพแวดล้อม” หรือ “สิ่งแวดล้อม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Environment” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิต พ.ศ. 2523 ได้ให้ความหมายของคำดังกล่าวของต่าง ๆ อันมีลักษณะตามธรรมชาติ เพื่อเฝ้าระวังอยู่โดยรอบตัวมนุษย์ และมีความหมายถึงถึงมนุษย์และสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์ทั้งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งรวมถึงระบบสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้สอดคล้องกับ เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2524) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สภาพแวดล้อม” หรือ “สิ่งแวดล้อม” หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นกายภาพ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน น้ำ อากาศ พืชและสัตว์ ฯลฯ แต่ในปัจจุบันแนวความคิดด้านสภาพแวดล้อมได้ขยายออกไปกว้างขวางขึ้น ว่ารวมถึงมนุษย์และสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งรวมถึงระบบสังคมและวัฒนธรรมด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2548) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในโรงเรียนว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโรงเรียนที่แวดล้อมตัวนักเรียนมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการเรียนรู้ของนักเรียน บุญเสริม พูลสงวน (2530) ได้ให้ความหมายของ “สิ่งแวดล้อม” ไว้ว่า สิ่งใดก็ตามไม่ว่าจะเกิดขึ้นได้เองในธรรมชาติหรือเกิดจากการกระทำของมนุษย์ แล้วมีผลเกี่ยวข้องกับตัวเราไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น บุญเสริม พูลสงวน ได้จัดสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 พวกคือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ขวัญจิรา ภูสังข์ และคณะ (2543) กล่าวถึงความหมายของการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาปฐมวัยว่า หมายถึง อาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนที่ใช้เป็นที่จัดการเรียนการสอน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนมีความสำคัญต่อนักเรียนและผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา ทศนา แก้วพลอย (2544) กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง การจัดทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ เบญจา แสงมะลิ (2531) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาว่า “สถานศึกษาเป็นสถานที่ ที่จัดให้นักเรียนอยู่รวมกันและทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีความสุข สะดวก สนุก สบายและปลอดภัย สภาพแวดล้อมจะมีทั้งสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน Report of the Task Force on Early

Childhood Education (1927) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ไว้ว่า สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งที่เกิดขึ้นให้เกิดความสะอวสบาย และให้ความเป็นเด็กแก่นักเรียนด้วยบล็อก บ่อทราย เครื่องเล่นอื่นๆ และกิจกรรมต่างๆ ที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา จากความหมายข้างต้นที่กล่าวมาสามารถสรุปความหมายได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาทั้งภายในห้องเรียน ภายนอกห้องเรียน เพื่อช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้รับประสบการณ์จากการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีความสุข สนุก สบาย สะดวก ปลอดภัย ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

สภาพแวดล้อมทางการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญ ของการจัดการศึกษาเพื่อให้การเรียนและการสอนมีคุณภาพจำเป็นต้องจัดเตรียมและบำรุงรักษาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมด้านสภาพแวดล้อมทางการศึกษา จะต้องมีรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อสนองตอบการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม

จากการศึกษาสิ่งแวดล้อมโดยเน้นแนวคิดเบื้องต้นของระบบนิเวศวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา วินัย วีระพัฒนานนท์ และบานชื่น สีพันธ์อง(2537) ได้อธิบายการปรับเปลี่ยนระบบนิเวศ หรือ Ecological Succession คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบนิเวศ เช่นมีการเคลื่อนย้าย เกิดชุมชนใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดบทบาทหน้าที่ใหม่

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการใช้ทรัพยากรระบบนิเวศน์ ยังเป็นบทบาทสำคัญในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพการศึกษา ด้วยเหตุนี้จึงจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการใช้ทรัพยากรตามความต้องการสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้ 3 ประการคือ

1. ความต้องการทางกายภาพ (Biological Need) ความต้องการทางกายภาพเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลต้องทำงาน เพื่อแสวงหาทรัพยากรสนองความต้องการในการดำรงชีวิต
2. ความต้องการทางจิตวิทยา (Psychological Need) ความต้องการทางจิตวิทยาเป็นความต้องการที่เพิ่มเติมขึ้นต่อจากความต้องการทางร่างกาย
3. ความต้องการทางสังคม (Social Need) ความต้องการทางสังคมเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และรวมถึงพฤติกรรมทั่ว ๆ ไปด้วย เช่น เด็กจะต้องเคารพต่อผู้ใหญ่ การให้ของขวัญปีใหม่

จะเห็นได้ว่า ความต้องการทางร่างกายนั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้แต่ความต้องการทางจิตวิทยาและความต้องการทางสังคมน่าจะเป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้ ถ้าสิ่งนั้นทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม สำหรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ นั้น โสภาคย์ ผาสุกนิรันดร์ (2537) ได้กล่าวถึงกระบวนการออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพ จะต้องพิจารณาหลักการดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ใช้สอยคือการสนองความต้องการประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการออกแบบ
2. โครงสร้างวิศวกรรม คือการก่อสร้างงานออกแบบนั้นให้เป็นจริงขึ้นมาได้อย่างมั่นคงถาวรโดยวัสดุและเทคนิคการก่อสร้างที่เหมาะสมตามยุคสมัย
3. รูปลักษณ์ คือรูปร่างหน้าตาของงานออกแบบที่จะปรากฏออกมา และความพึงพอใจให้กับบริเวณข้างเคียงและสภาพแวดล้อม

โดยหลักการทั้งสามประการนี้ มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิดในการออกแบบใด ๆ ก็ตาม ซึ่งอัตราส่วนความผสมผสานแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของงานและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่องานนั้นด้วยเหตุนี้การออกแบบสิ่งแวดล้อม ในความรู้สึกเดิม คือการพัฒนาสภาพแวดล้อมกายภาพทั้งภายในและภายนอกอาคาร เพื่อให้เกิดสุนทรีย์ภาพหรือสนองประโยชน์ใช้สอยประจำวัน หรือสรรค์สร้างประสบการณ์เฉพาะ เน้นสิ่งแวดล้อมที่ออกแบบโดยมนุษย์ การออกแบบสิ่งแวดล้อมต้องเกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางวัฒนธรรม การสื่อสาร และการใช้เครื่องมือ เทคโนโลยี รวมทั้งวัสดุตามยุคสมัย การออกแบบสิ่งแวดล้อมถือเป็นศาสตร์หนึ่งที่รวมเอาสิ่งแวดล้อมที่ถูก สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์เข้าไว้ด้วยกัน

2.2 การพัฒนาสภาพแวดล้อมอาคารเรียน

ในการจัดระบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมอาคารเรียน ย่อมต้องมีการกำหนดองค์ประกอบและจัดองค์ประกอบของระบบให้มีความสัมพันธ์กันอย่างดี เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบกระบวนการกลไกควบคุมผลผลิต หรือจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบนั้นๆ ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่จะช่วยให้ระบบการศึกษานั้นๆ มีประสิทธิภาพ

ทิสนา แคมมณี (2548) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนก็คือการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนการสอนที่ได้รับการจัดไว้ให้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมกันอย่างเป็นระเบียบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ระบบการจัดการเรียนการสอนเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษาและอาจจัดได้ในลักษณะที่เป็นระบบใหญ่ คือเป็นระบบที่ครอบคลุมองค์ประกอบของการเรียนการสอนโดยส่วนรวม หรืออาจจะนำองค์ประกอบย่อยๆ ของการเรียนการสอนมาจัดเป็นระบบย่อยๆ ลงไปอีกได้

ส่วนรูปแบบการศึกษาหมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ เข้าไป ช่วยทำสภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ และได้รับการพิสูจน์และทดสอบแล้วว่า มีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนได้

อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาประเด็นทางด้านการจัดการและพัฒนาวิชาชีพครู โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี(2540) อธิบายไว้ว่า “การไม่สมดุลในเชิงคุณภาพของครูระหว่างสถาบัน และความต้องการของภูมิภาคยังไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจัง และยังมีปัญหาเกิดจากการบริหารที่ขาดประสิทธิภาพ” ซึ่งเป็นการศึกษาที่ภาพรวมของการบริหารโดยทั่วไป

นอกจากนี้ ประเด็นทางด้านการวางแผนอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา โดย รศ. ดร. เมธี ปิลันธนานนท์ (2528) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ และมนุษย์เรามีอิทธิพลที่จะสร้างอาคารสถานที่อย่างไรก็ได้ และในทำนองเดียวกันอาคารสถานที่เหล่านั้น ก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ที่อาศัยอยู่หรือใช้ประโยชน์มันด้วย การจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนย่อมขึ้นกับความซาบซึ้งในสุนทรียศาสตร์ของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนเพียงใดด้วย” นอกจากนี้ความผูกพันระหว่างวัดและชุมชน จึงเป็นทุนทางจิตวิญญาณ (Spiritual capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ตั้งแต่เกิดจนตาย “บ้าน วัด โรงเรียน” จึงเป็นทุนมรดกทางสังคม ที่มีมาคู่สังคมไทย (ธนพรรณ ธาณี, 2545) สถาบันทั้ง 3 จึงมีความสัมพันธ์ในทางสังคม และเป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนทั้ง มิติทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

สำหรับการสร้างบรรยากาศการศึกษา เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างพัฒนาการทางบุคลิกภาพของผู้เรียน สุรางค์ โค้วตระกูล (2537) กล่าวไว้ว่าทั้งครูและนักเรียนจะต้องพยายามที่จะปรับปรุงทักษะทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ ครูจะต้องแสดงตัวแบบโดยเป็นผู้มีวุฒิภาวะ และมีมนุษย์สัมพันธ์อันดี คือเป็นผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่นและเป็นผู้ที่เข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นโดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา
2. มีความซื่อสัตย์สุจริต
3. มีมาตรฐานทางจริยธรรมและค่านิยมของตนเอง
4. เป็นผู้ที่มีความเมตตา มีขันติ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
5. เป็นผู้มองคนในแง่ดี
6. มีอัธมโนทัศน์ทางบวก
7. เป็นผู้ที่ยอมรับผู้อื่นโดยถือว่าคนเราแต่ละคนเป็นปัจเจกบุคคล
8. ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่นยกย่องให้เกียรติ
9. เปิดโอกาสให้ผู้อื่นมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นความรู้สึกและทักษะ
10. มีความจริงใจและสามารถควบคุมสติของตนเอง

ด้วยเหตุนี้บรรยายภาศการศึกษาก็มีบทบาทสำคัญที่จะสร้างบุคคลให้เป็นผู้ที่มีมาตรฐานทางจริยธรรมสูง มีความรับผิดชอบทางสังคมมีความเมตตาและควบคุมสติตนเองได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ในด้านรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติสำหรับครูวิชาอาชีพนั่นนวลจิตต์เชาว์กิตติพงศ์ (2535) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาอาชีพสายต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นทักษะปฏิบัติโดยอาศัยแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติ 9 ประการ ซึ่งมีสาระโดยสรุปว่าการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะปฏิบัติดีนั้น ผู้สอนควรเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์งานที่จะให้ผู้เรียนทำ โดยแบ่งงานออกเป็นส่วนย่อย ๆ และลำดับงานจากง่ายไปสู่ยาก แล้วให้ผู้เรียนได้ฝึกงานย่อย แต่ละส่วนให้ได้ แต่ก่อนจะลงมือทำงานควรให้ผู้เรียนมีความรู้ในงานถึงขั้นเข้าใจในงานนั้นเป็นอย่างดีน้อยรวมทั้งได้เรียนรู้ลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงานจริง โดยจัดลำดับการเรียนรู้ตามลำดับตั้งแต่ง่ายไปยากขณะฝึกผู้เรียนควรได้รับข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการปรับปรุงงานเป็นระยะ ๆ และผู้เรียนควรได้รับการประเมินทั้งทางด้านความถูกต้องของผลงานความชำนาญในงาน(ทักษะ) และลักษณะนิสัยในการทำงานด้วย

2.3 ความหมายของเมืองและวิวัฒนาการของเมือง

ความหมายของเมือง เมือง นับเป็นวิวัฒนาการด้านการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ จากการก่อรูปเป็นชุมชนและเติบโตขึ้นตามลำดับ จนสามารถเห็นความแตกต่างได้ชัดเจนระหว่างพื้นที่ที่เป็นชุมชนเมืองกับพื้นที่ที่เป็นชนบท

Keeble , 1964 กล่าวถึงวิวัฒนาการของเมือง (Urban Evolution) เมื่อพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างภายในเมือง ซึ่งปรากฏเป็นแนวถนนและการใช้ที่ดินพบว่า วิวัฒนาการของเมืองมีอยู่ 4 ระดับคือ

1. ขั้นทารก (Infantile) เริ่มต้น โดยรวมตัวเป็นชุมชนเมืองขนาดเล็ก ไม่มีการแบ่งการใช้ที่ดินเด่นชัด
2. ขั้นวัยรุ่น (Juvenile) มีการแบ่งการใช้ที่ดินเป็นบริเวณพักอาศัย แต่มีอุตสาหกรรมอยู่ในครัวเรือน
3. ขั้นผู้ใหญ่ (Mature) โครงสร้างภายในแบ่งเป็นที่พักอาศัย พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมอย่างเห็นได้ชัด
4. ขั้นชรา (Senile) เป็นเมืองที่มีโครงสร้างภายในเสื่อมโทรม อันเนื่องมาจากการเติบโตเต็มที่

แต่ทั้งนี้ วิวัฒนาการเมืองไม่จำเป็นต้องปรากฏในขั้นตอนดังกล่าวแต่อย่างใด บางเมืองอาจมีวิวัฒนาการเพียงขั้นที่ 1 เท่านั้น ไม่เจริญต่อไป บางเมืองไม่มีความเสื่อมโทรมเพราะมีการพัฒนาอยู่เสมอ

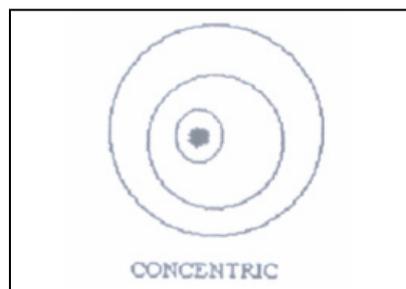
เมื่อพิจารณาถึงการขยายตัวของเมือง จะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของประชากรและมีความซับซ้อนด้านการใช้ที่ดิน โดยอาจมีการขยายตัวต่างกัน บางเมืองมีการขยายตัวเต็มพื้นที่การปกครอง (Truebounded City) บางเมืองมีพื้นที่กว้างเกินไป การขยายตัวไม่เต็มพื้นที่ทำให้เมืองมีรูปร่างและโครงสร้างต่างกัน

ทฤษฎีการเจริญเติบโตและการกำหนดทิศทางของเมือง

Ernest W. Burgess (อ้างใน ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2524) การเจริญเติบโตของเมืองที่พบเห็นได้โดยทั่วไปนั้นมักจะเกิดขึ้นเนื่องจากอิทธิพลของเส้นทางคมนาคมเป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่ที่ชอบความสะดวกสบาย ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์จึงพบได้โดยทั่วไปตามเส้นทางคมนาคมและจุดศูนย์กลางของการคมนาคมประเภทต่าง ๆ และจากอิทธิพลของเส้นทางคมนาคมที่ส่งต่อการเจริญเติบโตของเมืองดังกล่าวมาแล้วนี้ ทำให้การพิจารณาถึงรูปแบบการขยายตัวของเมืองที่พบโดยทั่วไป สามารถที่จะอธิบายได้ดังนี้ คือ

1. การขยายตัวของเมืองแบบวงแหวน (Ring or Circle Pattern)

การขยายตัวของเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้จะเริ่มจากบริเวณศูนย์กลางของเมืองที่ประกอบกิจการประเภทธุรกิจการค้า การเงิน การธนาคาร สถานบันเทิงต่าง ๆ ซึ่งเมื่อมีการสร้างถนนสายหลักเป็นเส้นตรงออกจากศูนย์กลางของเมืองเป็นรัศมีออกไปทุกทิศทางโดยรอบ และนอกจากนี้ยังมีการสร้างถนนสายรองเป็นวงแหวนล้อมรอบบริเวณศูนย์กลางของเมืองเป็นวง ๆ ถัดกันออกไปโดยที่วงแหวนที่สร้างขึ้นนี้เชื่อมกับถนนสายหลักเป็นแนวรัศมีออกจากศูนย์กลางเมือง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการคมนาคมติดต่อทำให้ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางผ่านศูนย์กลางเมืองในทุก ๆ ครั้งที่ต้องการเดินทางจากด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งของเมือง และเพื่อลดความแออัดของการจราจรในบริเวณ ย่านกลางเมือง ซึ่งโครงข่ายการคมนาคมขนส่งในลักษณะดังกล่าวจะก่อให้เกิดการขยายตัวของเมืองออกจากศูนย์กลางเมืองในลักษณะที่คล้ายวงแหวน สำหรับตัวอย่างของเมืองที่มีรูปแบบการขยายตัวแบบนี้ คือ นครปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมืองมิลาน ประเทศอิตาลี เมืองมอสโก ประเทศรัสเซีย เป็นต้น

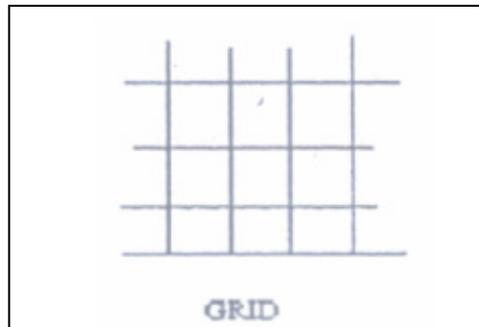

ภาพที่ 2.1 แสดงการขยายตัวของเมืองแบบวงแหวน

2. การขยายตัวของเมืองแบบเส้นตรง (Linear Pattern)

เป็นรูปแบบการขยายตัวที่เกิดขึ้นกับเมืองขนาดเล็กที่มีเส้นทางคมนาคมสายหลักเมืองสายเดียว ซึ่งการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนจะขยายตัวออกไปตามแนวสองฝั่งถนนสายหลักดังกล่าว ในปัจจุบันเมืองส่วนใหญ่ก็จะมีการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวนี้ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะนี้จะมีผลดีต่อการเข้าถึงของผู้อยู่

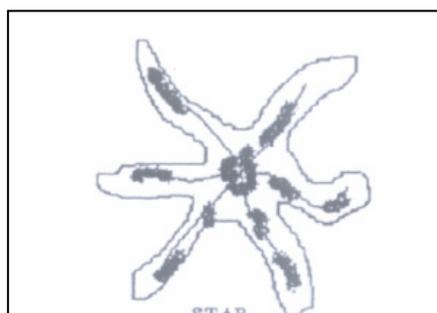
อาศัย แต่ก็ยังมีข้อเสียหลายอย่าง อาทิเช่น มีการรบกวน จากเสียงของขบวนยานที่สัญจรไปมาต่อผู้อยู่อาศัย เมื่อมีการพัฒนาไปในแนวยาวไกลออกไปเรื่อย ๆ ที่พักอาศัยจะอยู่ห่างจากโรงเรียน ตลาด ศูนย์การค้า และการให้บริการของรัฐจะต้องมีการขยายการบริการออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งถ้าคิดตามหลักเศรษฐศาสตร์แล้ว จะไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด การใช้ที่ดินไม่คุ้มค่าอีกด้วย

ภาพที่ 2.2 แสดงการขยายตัวของเมืองแบบเส้นตรง

3. การขยายตัวของเมืองแบบรูปดาว (Star Shaped Pattern)

เป็นการขยายตัวของเมืองที่มีศูนย์กลางเมือง ซึ่งเป็นย่านธุรกิจและอุตสาหกรรม เป็นแกนกลางของการขยายตัว โดยเมื่อมีการพัฒนาเส้นทางการขนส่งออกไปจากย่านใจกลางเมืองในหลาย ๆ ทิศทาง จะทำให้เกิดการขยายตัวออกไปตามเส้นทางเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความแออัดในย่านใจกลางเมือง ซึ่งการขยายตัวของเมืองในลักษณะดังกล่าวจะคล้ายกับรูปดาว

ภาพที่ 2.3 แสดงการขยายตัวของเมืองแบบรูปดาว

2.4 แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

สังคมและวัฒนธรรมไม่ได้หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและเกี่ยวพันกับปัจจัยภายในและภายนอกที่เข้ามากระทบ ดังนั้น วัฒนธรรมอาจเหมาะสมกับแค่ยุคสมัยหนึ่ง แต่อาจไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในอีกยุคหนึ่งก็ได้ แต่ไม่ได้ถึงการละทิ้งวัฒนธรรมเดิมอย่างสิ้นเชิงเพราะรากเหง้าของวัฒนธรรมของไทย ได้สั่งสมให้สอดคล้องกับสังคมไทยมาช้านาน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเป็นผล

มาจากลักษณะบางอย่างไม่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในยุคนั้น จึงได้นำวัฒนธรรมบางอย่างจากต่างชาติมาใช้ทดแทนบ้าง แต่เราก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเอาไว้ เพราะหากไม่อนุรักษ์ไว้แล้ววัฒนธรรมของสังคมอื่นก็จะเข้ามาครอบงำและจะต้องตกเป็นเมืองขึ้นทางวัฒนธรรมของสังคมอื่นไป (ดำรง สุานดี.2551) การอนุรักษ์วัฒนธรรม มีดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า และวิจัย วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้วและที่ยังไม่ได้ศึกษา แต่มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกแห่ง ผู้ศึกษาค้นคว้าจะได้ทราบความหมายและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ ความรู้ดังกล่าวจะเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตเมื่อได้เห็นคุณค่าจะยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมและแพร่หลาย

2. ส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า และร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยน และตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ และวัฒนธรรมภายนอกอย่างเหมาะสม

3. ขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม รณรงค์ให้ประชาชนและเอกชนตลอดจนหน่วยงานของรัฐเห็นความสำคัญและตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของทุกคนที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันส่งเสริมสนับสนุน ประสานงาน การบริการด้านความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

4. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศโดยใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน

5. สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติของทุกคน ดังนั้น ทุกคนจึงมีหน้าที่ในการเสริมสร้าง ปีนฟู และดูแลรักษา

6. จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม เพื่อเป็นศูนย์กลาง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลงานให้ประชาชนเข้าใจ สามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิต อนึ่ง ต้องส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของสื่อมวลชนในด้านวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น (วิชัย ภูโยธิน).

7. ส่งเสริมให้ประชาชนคนไทยรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เช่น สิทธิในการอนุรักษ์และฟื้นฟู จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ เป็นต้น (กัญญา ลีลาสัย.2551)

เอกลักษณ์ไทย คือ สิ่งที่บ่งบอกความเป็นชาติไทยได้อย่างชัดเจน ได้แก่

- ภาษาไทย คือ ภาษาพูดที่ใช้สื่อสารกันได้อย่างเข้าใจ ถึงแม้จะมีสำเนียงที่แตกต่างกันไปบ้างในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการใช้ศัพท์กับบุคคลในระดับต่าง ๆ และอักษรไทยที่ใช้ในภาษาเขียนโดยทั่วไป การแต่งกาย ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการแต่งกายของชาวไทยจะเป็นสากลมากขึ้น แต่ก็ยังคงเครื่องแต่งกายของไทยไว้ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น ในงานพระราชพิธี งานที่เป็นพิธีการ หรือในโอกาสพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้นำ พิธีแต่งงาน เทศกาลและงานประเพณีที่จัดขึ้น หรือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่

ต้องการ แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจน ในบางหน่วยงานของราชการ มีการรณรงค์ให้ แต่งกายในรูปแบบไทย ๆ ด้วย ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

การแสดงความเคารพด้วยการไหว้และกราบ ซึ่งแบ่งแยกออกได้อย่างชัดเจน เช่น กราบ พระพุทธรูป กราบพระสงฆ์ กราบไหว้บุคคลในฐานะ หรือวัยต่าง ๆ ตลอดจนการวางตนด้วยความ สุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน การแสดงความกตัญญูทวาทย์ต่อผู้มีพระคุณ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมไปถึงความเกรงใจ

- สถาปัตยกรรม เห็นได้จากชิ้นงานที่ปรากฏในศาสนสถาน โบสถ์วิหาร ปราสาทราชวัง และอาคาร บ้านทรงไทย
- ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ประเทศไทยมีการติดต่อกับหลายเชื้อชาติ ทำให้มีการรับวัฒนธรรม ของชาติ ต่าง ๆ เข้ามา แต่คนไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปฏิบัติสืบทอดกัน มาจน กลายเป็น ส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของไทย

ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ประเทศไทยมีการติดต่อกับหลายเชื้อชาติ ทำให้มีการรับวัฒนธรรม ของชาติ ต่าง ๆ เข้ามา แต่คนไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปฏิบัติสืบทอดกันมาจน กลายเป็น ส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของไทย

2.5 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community)

อาเซียนมุ่งหวังประโยชน์จากการรวมตัวกันเพื่อทำให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคภัยไข้ เจ็บมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียว โดยมีความร่วมมือเฉพาะด้าน (functional cooperation) ภายใต้ประเด็นเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่ครอบคลุมในหลายด้านได้แก่ เยาวชน การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สิทธิมนุษยชน สาธารณสุข วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สตรี แรงงาน การขจัดความยากจน สวัสดิการสังคมและการพัฒนา วัฒนธรรมและสาร์นิเทศ กิจการพลเรือน การตรวจคนเข้าเมืองและกงสุล ยาเสพติด และการจัดการภัยพิบัติ สิทธิมนุษยชน โดยมีคณะทำงาน อาเซียนรับผิดชอบการดำเนินความร่วมมือในแต่ละด้าน

อาเซียนได้ตั้งเป้าการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนในปี 2558 โดยมุ่งหวังให้เป็น ประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความ เป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนรวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity)

เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน อาเซียได้จัดทำแผนงานการจัดตั้ง ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วย ความร่วมมือใน 6 ด้าน ได้แก่

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development)

2. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)
3. สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights)
4. ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)
5. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Narrowing the Development Gap)

โดยมีกลไกดำเนินงาน ได้แก่ การประชุมรายสาขา (Sectoral ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Officials Meeting) ระดับรัฐมนตรี (Ministerial Meeting) คณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio Cultural Community Council) รวมทั้งการประชุมคณะกรรมการด้านสังคมและวัฒนธรรม (Senior officials Committee for ASEAN Socio-Cultural Community)

การศึกษา กลไกขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน

ความสำคัญของการศึกษาในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนปรากฏรูปธรรมอย่างชัดเจนในปฏิญญาว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียน ที่ได้เน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการนำอาเซียนบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียน 2020 โดยกำหนดให้อาเซียนมีวิสัยทัศน์สู่ภายนอก มีสันติสุข และมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันในการเป็นหุ้นส่วนในสิ่งแวดล้อมของประชาชาติไทยและอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน การพัฒนาที่มีพลวัต และการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดและในสังคมที่เอื้ออาทรที่ระลึกถึงสายสัมพันธ์แน่นแฟ้นทางประวัติศาสตร์ ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันและเชื่อมโยงในอัตลักษณ์ของภูมิภาคนอกจากนี้ วิสัยทัศน์อาเซียน 2020 ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ โดยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาในด้านต่างๆ อาทิ การศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรม นวัตกรรม การส่งเสริมการป้องกันคุณภาพการทำงานและการประกอบการ รวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ การวิจัย การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภายใต้ประเด็นสำคัญได้แก่ ความร่วมมือทางด้านวิชาการและการพัฒนาซึ่งจะช่วยสนับสนุนกระบวนการรวมตัวของอาเซียน การเสริมสร้างขีดความสามารถและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อลดช่องว่างการพัฒนา ดังนั้นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอาเซียนจึงได้ทวีบทบาทมากขึ้นต่อการพัฒนา ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอาเซียนให้มีความเจริญก้าวหน้าและแข่งขันได้ในระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในหลากหลายด้านที่ส่งผลให้โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นยุคของสังคมฐานความรู้กลไกความร่วมมือด้านการศึกษาคือเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการสร้างอาเซียนสู่การเป็นประชาคมที่มีความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองของอาเซียน

ความร่วมมืออาเซียนด้านการศึกษา

ความร่วมมืออาเซียนด้านการศึกษเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือเฉพาะด้านของอาเซียน โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ทศวรรษแรกของการก่อตั้งอาเซียน เมื่อมีการจัดการประชุมด้านการศึกษา ASEAN Permanent Committee on Socio - Cultural Activities ครั้งแรกในช่วงเดือนตุลาคม 2518 อย่างไรก็ตามความร่วมมือดังกล่าวมีพัฒนาการเป็นลำดับอย่างช้าๆ ทั้งในเชิงกลไกการบริหารจัดการและในเชิงสาระความร่วมมือ โดยในเชิงกลไกการบริหารจัดการนั้นมีความพยายามในการผลักดันให้ความร่วมมือด้านการศึกษา

ของอาเซียนมีลักษณะทางการและมีผลในเชิงนโยบายและในเชิงปฏิบัติมากขึ้น ต่อมาเมื่ออาเซียนมีการปรับตัวในเชิงโครงสร้างเพื่อให้ความร่วมมือในด้านต่างๆของอาเซียนเข้มแข็งขึ้น มีการจัดตั้ง ASEAN Committee on Education (ASCOE) เป็นกลไกการบริหารความร่วมมืออาเซียนด้านการศึกษาดังแต่ปี 2532 ต่อมาในปี 2549 ได้มีการจัดการประชุมรัฐมนตรีศึกษาอาเซียนครั้งแรกคู่ขนานกับการประชุมสภาคีเมค ระหว่างวันที่ 21-23 มีนาคม 2549 ที่ประเทศสิงคโปร์ และมีการจัดอย่างต่อเนื่องทุกปี การจัดการศึกษาในอาเซียนเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของอาเซียนและเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้ การอุดมศึกษาในอาเซียน ได้กลายเป็นภาคธุรกิจขนาดใหญ่และไร้พรมแดนเพื่อตอบสนองการเปิดเสรีการศึกษาทั้งในกรอบอาเซียนและการค้าโลก เป็นผลให้เกิดกระแสการแข่งขันในการให้บริการด้านการศึกษา การเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถาบันการอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นนานาชาติ และ World Class University ตามระบบ และรูปแบบการจัดการศึกษาของยุโรปและอเมริกาทั้งในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักภาษาหนึ่งในการเรียนการสอน เช่น ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย และในประเทศที่ใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของตลาดแรงงานในระดับชาติและภูมิภาค การปรับตัวต่อกระแสการเปิดเสรีทางการศึกษา กฎบัตรอาเซียน ฯลฯ

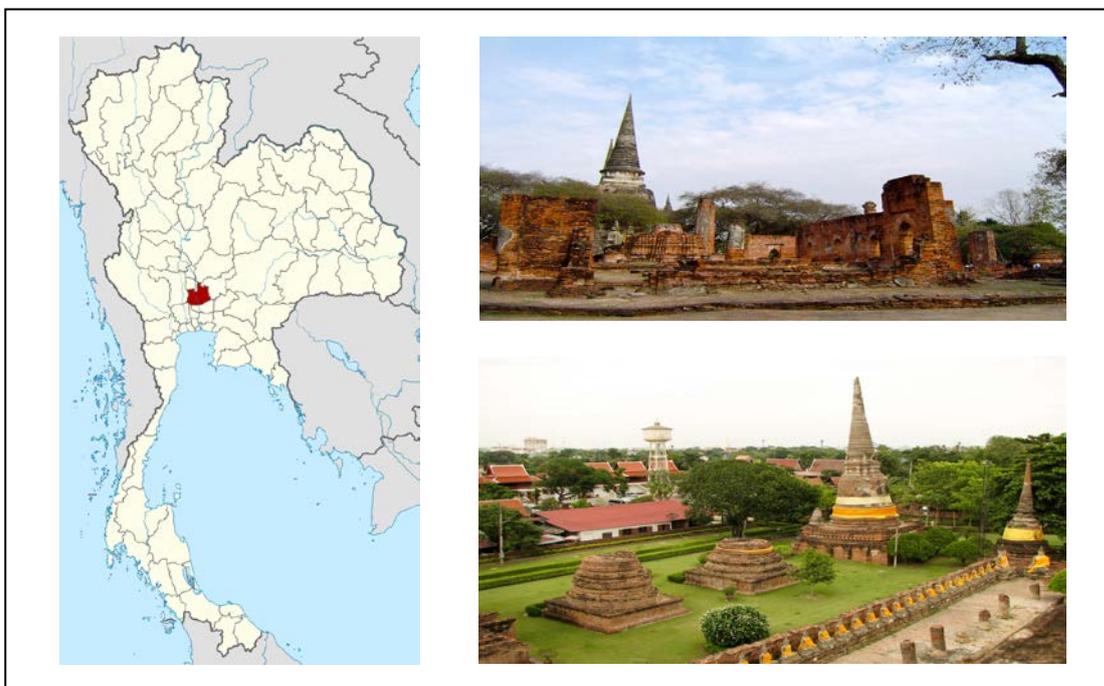
แนวทางดังกล่าวก่อให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียนและประชาคมยุโรปในลักษณะข้อตกลงที่ทำร่วมกันในระดับสถาบันต่อสถาบันทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยของภาคเอกชนในด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสถาบันและสถาบันการศึกษา ร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนได้ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนา คณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทั้งระหว่างประเทศสมาชิกด้วยตนเองและความร่วมมือกับประเทศคู่เจรจาในอาเซียนบางประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งญี่ปุ่นเกาหลี จีน อินเดีย รัสเซีย และสหภาพยุโรป อีกด้วยกระนั้นก็ตาม อาเซียนได้ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาแนวคิดกิจกรรม และการจัดการศึกษาร่วมกันในภูมิภาค บนรากฐานภูมิปัญญาในระดับชาติและภูมิภาค เพื่อป้องกันสภาพไม่สมดุลจากการไหลบ่าเพียงด้านเดียวของกระแสโลกาภิวัตน์จากตะวันตก ปฏิญญาอาเซียนด้านการศึกษาที่ผู้นำให้การรับรองในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 15 ซึ่งเน้น

การขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลัก สะท้อนการจัดการศึกษาแบบเชื่อมโยง การหลอมรวมความหลากหลายบนพื้นฐานของเอกลักษณ์และความแตกต่าง การพัฒนาและประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนวิชาการระหว่างชาติในภูมิภาคบนพื้นฐานของประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในกรอบซีมีไออาเซียน และยูเนสโก นอกจากนี้ ความร่วมมือในการเปิดเสรีด้านการ
การศึกษา ยังเป็นมาตรการรองรับสำคัญต่อเป้าหมายการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งครอบคลุมการจัดทำ

การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน 2558 ตกลงยอมรับร่วมด้านการศึกษา ความสามารถ ประสบการณ์ในสาขาวิชาชีพสำคัญต่างๆ ควบคู่กับการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งกำหนดให้มีการยกเว้นข้อกำหนดเกี่ยวกับการขอวีซ่าสำหรับคนชาติอาเซียนสำหรับ short term visits การอำนวยความสะดวกการออกวีซ่าและใบอนุญาตทำงานสำหรับแรงงานมีฝีมือและผู้เชี่ยวชาญสัญชาติอาเซียนอีกด้วย

2.6 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีมูลค่าสูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศ^[3] และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน เคยมีชื่อเสียงในฐานะเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่ไม่มีอำเภอเมือง มีอำเภอพระนครศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ชาวบ้านโดยทั่วไปนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "กรุงเก่า" หรือ "เมืองกรุงเก่า"

ภาพที่ 2.4 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา หรือ เมืองอยุธยา เป็นเทศบาลนครขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ 10 ตำบล คือ ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยในอดีตเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงเก่าของประเทศไทย คือ กรุงศรีอยุธยา ซึ่งปัจจุบัน ยังหลงเหลือโบราณสถานที่น่าสนใจ ภายในตัวเมืองอยุธยา

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการเปลี่ยนชื่อ เทศบาลนครนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้วยเทศบาลนครศรีอยุธยา ประสงค์ขอเปลี่ยนชื่อ เพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตเทศบาล อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติของเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงให้เปลี่ยนชื่อเทศบาลนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาประกาศ ณ วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2548 นายสมชาย สุนทรวัฒน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่บนที่มีสภาพเป็นเกาะและเคยเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงเก่ามาก่อนมีแม่น้ำไหลผ่าน 3 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี เมื่อก่อสร้างกรุงศรีอยุธยาได้มีการขุดคูเชื่อมจากหัวรอไปบรรจบแม่น้ำบางกะจะที่บริเวณป้อมเพชร ทำให้ที่ตั้งของตัวเมืองและเทศบาลมีสภาพเป็นเกาะมีแม่น้ำล้อมรอบ ลักษณะดินเป็นดินปนทรายน้ำซึมได้ง่าย คูคลองในเขตเทศบาลจึงเก็บน้ำไว้ได้ไม่นาน ในฤดูร้อนน้ำจะแห้ง สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม

ภาพที่ 2.5 เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา

เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่ 14.84 ตารางกิโลเมตร มีเขตการปกครองในความรับผิดชอบ 10 ตำบล คือ

1. ตำบลประตูชัย
2. ตำบลหอรัตนไชย

3. ตำบลท่าวาสูกีรี
4. ตำบลหัวรอ
5. ตำบลกระมัง
6. ตำบลบ้านเกาะ
7. ตำบลคลองสระบัว
8. ตำบลคลองสวนพลู
9. ตำบลเกาะเรียน

จำนวนประชากรในเขตเทศบาลมีทั้งสิ้น 60,923 คน จำนวน 16,512 หลัง มีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 4,300 คนต่อตารางกิโลเมตร

การศึกษา โรงเรียนในสังกัดมีทั้งหมด 8 โรงเรียน ได้แก่

1. โรงเรียนเทศบาลวัดเขียน
2. โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร
3. โรงเรียนเทศบาลวัดตองปุ
4. โรงเรียนเทศบาลสรรพสามิตฯ
5. โรงเรียนเทศบาลวัดศาลาปูน
6. โรงเรียนเทศบาลวัดรัตนชัย
7. โรงเรียนเทศบาลวัดแมนางปลื้ม
8. โรงเรียนเทศบาลวัดป่าโค

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ สถาบันเทคโนโลยีแห่งอยุธยา และระดับอาชีวศึกษา 7 แห่ง